

גבול – ∞

ממוצע בין שני הצדדים

כל דבר המהווה גבול בין שני דברים – יש בו מזה ומזה, והוא משותף לשניהם.

הרב קוק זצ"ל, בהקדמתו לספר "עץ הדר", כותב:

בכל המערכות המחולקות של המציאות החמרי והרוחני, הקודש והחול, הננו מוצאים את היחש המקשר אחת לחברתה על ידי איזה אמצעי שמחברם על ידי הוייתו המשותפת שיש בו ממין העליון וממין התחתון, מהימין ומהשמאל, מהרוחניות והחומריות, מהקודש והחול. הנחה מוסכמת זאת מתאמתת על פי עמקי גנזי תורה ומתבארת על ידי חכמת החיפוש והנסיון בכל צד ופנה שאנחנו פונים, בכל מרחב המציאות כולו, ובכל שדרותיו השונות (עיי' עץ חיים היכל אבי"ע שער ראשון פ"א).
ההשקפה הבהירה הזאת מביאה אותנו להסתכלות שלמה בעולם, ומשפעת עלינו אור אמונתו, אהבתו ואחדותו של חי העולמים ברוך הוא וברוך שמו, שבחר בנו ליחד שמו הגדול ב"אהבה" שמספרה "אחד" "כי כל בשמים ובארץ" (דברי הימים כ"ט י"א) דמתרגמינן: "דאחיד בשמיא ובארעא".

מקור העולם הוא אחד. אף על פי כן, לעינינו מתגלה המציאות כמחולקת ומפורדת - סוגים שונים של יצורים, מחלקות שונות, עולמות נפרדים. יש קודש ויש חול, יש חומר ויש רוח. אף המציאות החומרית עצמה מחולקת למחלקות - חי, צומח, דומם, שמים וארץ, ים ויבשה. גם המציאות הרוחנית מחולקת - יש מצוות התלויות בארץ ומצוות שאינן תלויות בארץ, מצוות שהזמן גרמן ומצוות שלא הזמן גרמן, וכן רבים.

אולם לעולם בין כל שני חלקים המחולקים ונפרדים זה מזה - יש מציאות המשותפת לשניהם, ויש בה מזה ומזה. מציאות משותפת זו היא גבול בין החלקים, אשר מחד מגדיר את מקומו של כל חלק, ומאידך מאחד (ומגבל) את החלקים באותה מציאות המשותפת לשניהם.

במבט זה, ניתן לראות את אחדותה של הבריאה בפועל. ניתן לראות כיצד כל המערכות המחולקת - מחוברות ביניהן והופכות ליחידה אחת. דבריו של הרב, כפי שמצויין, מבוססים על דברי רח"ו ב"עץ חיים" (שער דרושי אבי"ע - שער מ"ב, פרק א'). כך מובא שם:

הנה יש מאציל ונאצל, והנאצל יש בו ד' יסודות: אש, רוח, מים, עפר. והם ד' אותיות הוי"ה, והם חו"ב תו"מ. והנה הם טנת"א, והם הם אבי"ע, שהם הם ד' בחי' שבאדם: א', אדם הפנימי שהוא הרוחניות הנקרא נרנח"י. ב', הוא הגוף. ג', הוא המלבשים שעל גבי הגוף. ד', הוא הבית שיושב בתוכו האדם וגופו ומלבושו. וכל בחינות אלו כלולות מד' בחינות, ואלו הם: בחי' א' של הרוחניות, הנה נשמה לנשמה ונר"ן. בחי' ה' שהוא הגוף, הוא העצמות שבהם המוח מבפנים, והגידין, והבשר, ועור, וכמו שאמר הכתוב: "עור ובשר תלבישני ועצמות וגידין תסוככני". בחי' ג' שהם הלבשים, הנה הם נודעים, שהם לבושים המוכרחים אל כהן הדיוט: כתונת ומכנסים מצנפת ואבנט... בחי' ה' והוא הבית, יש בית וחצר ושדה ומדבר.

אמנם בכל אלו ה' בחי' הפרטיות יש בחי' א' כוללת כולם, והיא ממוצעת בין בחי' ובחי', הכוללת שתיהן. דוגמא מה שאמרו חכמי הטבע, כי בין הדומם והצומח הוא הקורא"לי הנקרא אלמוגים, ובין הצומח והחי הוא אדני השדה הנזכר במסכת כלאים, שהוא כמין כלב גדל בקרקע וטבורו נשרש בקרקע ויונק משם וכשחותכין הטבור שלו מת, ובין החי והמדבר הוא הקוף.

וכעין דבר זה יש בכאן, כי בין הבורא יתברך ובין הנברא שהיא הבחי' הכוללת הרוחניות, יש בחי' באמצע, אשר עליה נאמר: "בנים אתם לה' אלהיכם", "אני אמרתי אלקים אתם", ונאמר: "ויעל אלקים מעל אברהם", וארז"ל: האבות הן הן המרכבה. והכוונה כי יש ניצוץ קטן מאד שהוא בחי' אלהות, נמשך ממדרגה האחרונה שבבורא, וזהו הניצוץ מתלבשת בכח ניצוץ א' נברא, שהוא נשמה דקה במאד מאד, ובניצוץ זה הנקרא יחידה יש בה שרשי ד' בחי' הרוחניות שהם נרנ"ח.

וכן בין בחי' הרוחניות לבחי' הגוף יש בחי' א' כוללת שתיהן, והוא בחי' רביעית דם של הנפש, כי יש בה ניצוץ אחרון של הנפש שהוא הרביעית שבנפש, פי' בחי' נפש שבנפש ולכן נקרא רביעית, וזה הניצוץ מתלבש ברביעית דם הנזכר לעיל והכל א', וכמו שכתוב: "כי הדם הוא הנפש", הנאמר על רביעית דם הזה, וזה הרביעית דם הוא היותר מובחר מכל ד' בחי' הגוף הנ"ל, אשר כל חלק נחלק לד' כנ"ל, והוא רביעי הראשון והעליון מבחי' העצמות של המוחין,

שהוא החיות שבתוכו, שהוא הדם המתפשט בהם להחיותם. ובזה הרביעית שבדם העליון כלול כל שרשי ד' בחינות הנ"ל, באופן כי הוא בחינה אמצעי בין הרוחניות אל הגוף, והיא מורכבת משניהם. וכן בין בחי' הב' אל הג' יש בחי' ממוצעת והם שערות וצפרניים של האדם, כנודע כי זה היה לבוש של אדם הראשון בתחלה, והנה הם דבוקים בטו"ר האדם, ודומין אל הגוף של האדם עצמו, אמנם בהסתלקותן משם נעשה מהם לבוש מאותן השערות, על דרך שעושין מצמר הרחלים ועזים וכיוצא. ולא עוד, אלא שאף גם בהיותן דבוקים בגוף האדם הם דומים למלבוש, דמיון הבהמות וחיות ששערותיהן מלבושיהן, והמופת לזה הוא אדם הראשון בענין הצפרניים. ומצינו בנבוכדנצר שזה היה לבושו, כמו שכתוב: "עד די שערוי כנשריה רבה וטופרוהי כצפרים כו",¹ וכן בין בחינת הלבושים לבחי' הבית הם אוהלים הנעשין מצמר ופשתים שהם בחי' לבושים, וגם הם משמשים לבחינת בתים.

בין שתי בחינות המחולקות זו מזו, לעולם יהיה גבול. הגבול כלול משתי הבחינות. נמצא, שהגבול הוא היוצר הפרדה בין שני העולמות, והפרדה זו היא גם הדרך לחבר בין העולמות. הגבול הוא מפריד אך גם מחבר, בהיותו כלול משתי הבחינות.

להבנה עמוקה זו יש השלכות רבות בעולם ההלכתי. הגאון הרואצ'ובי הגדיר כך (צפנת פענח על הרמב"ם, הל' כלאים פ"א ה"א):

משום דגבולין ומחיצות הוא דבר כלול משני הדברים.

והביא שם מקורות רבים מסוגיות רבות שהוא מבאר על פי יסוד זה.¹ מושגים רבים נמצאים בין שני עולמות הלכתיים, והם כלולים משניהם. הירדן נמצא על הגבול בין ארץ ישראל וחוף לארץ, אמה טרקסין היא הגבול בין הקודש ובין קודש הקודשים, ועוד. הרב קוק זצ"ל, בפתחתו הנזכרת לעץ הדר, מביא שארבעת המינים הם הגבול הממוצע בין המצוות התלויות בארץ ובין המצוות שאינן תלויות בארץ, עיי"ש בדבריו.

הבנה זו יכולה ליישב סתירות ובעיות רבות בסוגיות. דוגמא לכך ניתן לראות בדבריו של הרב קוק זצ"ל באגרתו (ח"א אגרת ק"ג), בה מביא יסוד זה בביאורו לסוגיית "צרורות", ועמד על כך שהדבר קשור לדרכי הלימוד של תורת ארץ ישראל:

¹ ועי' בספר "מפענח צפונות" להרב כשר, פ"ח סי' ז', המביא מקורות רבים מתורתו של ה"צפנת פענח" בענין זה.

ובאותו הדרך, המתעלה מעל נתוחי הסברות הפשוטות עד שפונה אל נטיית ההערות העליונות, ישנו גם כן מין עומק שכלי, שמכל מקום אין דרך לפרשו בחתימת תלמוד, והוא מסור לתלמידי חכמים המשכילים בשכל טוב, והירושלמי סומך יותר על רמזים כאלה משום יתרון החכמה דאורא דארץ ישראל. למשל, בסוגיא דבבא קמא (ט"ו) בפלגא נזקא קנסא או ממונא: "ליתני זה הכלל כו', תיובתא והלכתא פלגא נזקא קנסא. תיובתא - והלכתא? אין, טעמא מאי הוי תיובתא משום דלא קתני כמו שהזיק, לא פסיקא ליה משום דאיכא חצי נזק צרורות כו'". והדבר תמוה למה לא אמר בתחילה התירוץ ולא תהי' תיובתא כלל, ואינו דומה להא דעירובין בב' המקומות (י' וט"ז), דהתם ממקום שמותיב הויא תיובתא, אלא דמכל מקום קיימא הלכתא משום דיש לומר יסוד ממקום אחר, אבל כאן אין כאן תיובתא לכתחלה ולמה לן להאריך בשפת יתר. ונלע"ד, דביסוד הלכה למשה מסיני דצרורות יש לומר, שההלכה באה לא לחדש דין חתוך בתור הלכה עקורה שאין לה דמיון, כי אם לברר לנו בהא דנזק אינו חייב כי אם בפועל אבל גרמא פטור. וגבי בהמה ודאי לכולי עלמא גרמא פטור, אם כן גבי כחו יש בזה צד לומר שהוא גופו וצד לומר שהוא כחו, ובאה הלכה למשה מסיני לומר שיש בזה חלק מגופו וחלק של גרמא, על כן החצי דגרמא פטור והחלק דגופו שיש בזה חייב, ומשום הכי באמת הוי חצי נזק דצרורות ממש כמו שהזיק, דגרמא לא מקרי "הזיק", ומ"מ לא פסיקא לי', דסברות כאלה צריכות כמה הסברות כדי להעמידן ואינן נמסרות לכל, והיו טועים לומר דהוי פחות ממה שהזיק, משום הכי נקיט מלתא דפשיטא. ואפי' לר' נחמן, דבדליכא לאשתלומי מהאי משתלם מהאי מכל מקום כאן דומה להא ד"מי מצי אמר בשר אזיק אימורין לא אזיק", והכי נמי גרמא אזיק כמו גופו, דעצם מהות כחו הוא ממוצע בין גופו לגרמא ויש בו מענין שניהם ככל הממוצעים, אבל מכל מקום לא ניתן דבר כזה להאמר בסגנון של תלמוד בבלי.

צרורות הוא ממוצע בין נזק בגוף הבהמה שחייב, ובין נזק בגרמא שפטור, ועל כן הוא כולל את שני הצדדים, ומשלם חצי נזק. הרחבת הדברים תתבאר בשיעור על סוגיית צרורות, עמ' 320.

השיעורים הקשורים לכלל זה מפורטים בעמוד הבא.

השיעורים הקשורים לכלל זה:

משוש הארץ עמוד ג	מהות השביתה בשבת	שבת
משוש הארץ עמוד מג	הפרשת כהן גדול קודם יום הכפורים	יומא
עמוד 320	חצי נזק צרורות	בבא קמא
עמוד 452	פתיחה למסכת בבא בתרא	בבא בתרא
עמוד 473	עשיית חזית לכותל בבקעה	בבא בתרא